

„Egy bátor ember sohasem panaszkodik veszteség vagy szenvedés miatt. Egyedül azért panaszkodna, ha azon kapná magát, hogy még mindig panaszkodik és szenved.” (Eckhart mester)

„MINDEN FÖLD-
LAKÓ FELELŐS – minden
földlakóért.” (M.P.)

„Használd a han-
gomat!” (Hajas Tibor)

Mújdricza Péter 27

PUSKÁS FERENC

(1936 – 2020)...

AZT ÜZENTE, TALPRA

MAGYAR-FÖLD!

A 2020. március 10-én
elhunyt Puskás Ferenc
aranydiplomás agrármér-
nök, ENSZ-szakértő és fel-
találó – őstehetség volt.

Csakhogy Ő nem a lábában hordta az igazi tehetségét, hanem a fejében. Üze-
netét világhírű futballista névrokona is büszkén vállalná, és nem csak a ma-
gyar foci holdudvarában. Mert a trianoni centenáriumi évben elhunyt Puskás
Ferenc agrármérnök és feltaláló életműve/üzenete a kortárs vírusörvények
közepette az egész földkerekségen is megszívlelendő lenne. Mi magyarok, a
brutális trianoni „védőoltást” már túléljük, de az újabb „dózis” globális mu-
tációnak az euroatlanti fehér civilizáció is még előtte van.

Puskás Ferenc agrárzseni 1936. június 17-én született Budapesten.
Keresztanyja, családjuk tisztelője, Kiss Manyi színművésznő volt. (Amúgy a
'Puskás' vezetéknevet már megkeresztelése óta, tehát kerek egy esztendővel
korábban viseli, mint a futballista névrokon, aki Purczeld Ferenc néven szü-
letett, és csak 1937-ben magyarosított.) Az agrármérnök Puskás legendás
találmányait világszerte ismerték és elismerték Nyugat-Európától az Ameri-
kai Egyesült Államokig, Dél-Amerikától Afrikáig, Ausztráliától Ázsiáig. Hasz-
nosították Kínától, Japántól, Indián, Venezuelán, Mexikón, Jamaicán,
Franciaországon, Németországon, Olaszországon, Ausztrián, Koszovón, Cip-
ruson, Görögországon és Eritreán át Svájcig, elsősorban környezetvédelmi
és szilikátipari technológiákban. „Csak” – idehaza ütközött mindezidáig fel-
oldhatatlannak tetsző akadályokba. Senki sem próféta a maga hazájában?
Mert Puskás nemzetközileg sikeres találmányaival rendre fölkereste a „rend-
szerváltásnak” elnevezett történelmi fordulatot követő honi politikai garni-
túrák éppen aktuális tisztviselőit is az elmúlt évtizedek során. Ám ha egyesek
esetenként át is látták munkásságának társadalmi/gazdasági horderejét, a
maguk részéről nem érezték magukat érdekeltnek azok támogatásában.
(És mi ebből az én hasznom? – gondolták, gondolják.) Vajon a *proletkult* vagy
a *profitkult* komisszárjai a „hatékonyabbak” Magyarországon? Pedig az
agrárzseni ötleteinek mindennapi gyakorlata a jelen biológiai/éghajlati

örvényekben a túlélésünket szolgálhatná a Kárpát-medencében is. Puskás sűrűn emlegette, nem csekély rezignációval Béres József szentenciáját: *Hogy miért olyan hányatott Magyarországon a legfontosabb találmányok helyzete?*

Mert az 'illetékesek' először elhallgatják, majd támadják – esetenként lenyúlják és felhígítják – végül félrepillantó közönnyel tudomásul veszik.

28 Ám, ahogy nincsen feleslegesen elmondott ima, úgy nincsen feleslegesen elvégzett munka sem...

Puskás Ferenc általános iskolai tanulmányait Budapesten, a Szentendrei úti általános iskolában végezte 1942 és 50 közt. A váci mezőgazdasági technikumot 1953-ban fejezte be, majd a debreceni mezőgazdasági főiskola hallgatója volt 1956-ig. Kiváló tanulmányi eredményei mellett sokoldalú élsportoló is volt. 1952-ben sífutásban Pest-megyei bajnok, 20 km-es országúti kerékpározásban országos főiskolai bajnok volt. Később, franciaországi éveit gyakran indult, mintegy fizetés kiegészítés gyanánt, különféle szakaszos, úgynevezett 'rakétázós' kerékpárversenyeken. Elmondása szerint, évente többször is 'körbe kerekelt' az Egyenlítő! Bátorságát ejtőernyőzésben is kipróbálta, csak 1952-ben 16 jegyzett ugrása volt. Miután 1956-ban agrármérnöki szakmájában itthon nem tudott méltóképp elhelyezkedni, a jugoszláv határon át Nyugat-Európába disszidált. Franciaországban, a Tarbes Kutató Intézetnél kapott állást, ahol 1957-től 1960-ig dolgozott, és ahol tehetségét/szorgalmát felismerve és kamatoztatva – elismerték és megszerették. Igaz, otthléte során, francia főnökei nem csekély csodálkozására számos alkalommal megjegyezte: *így még egy 'piszkos idegennel' sem lehet viselkedni!* Honvágyának engedve végül hazatért és a Keményfémipari Kutató Intézetnél helyezkedett el. Mindennapi munkája mellett 1960 és 1962 között végezte el az Agrártudományi Főiskolát Debrecenben és szerezte meg diplomáját. Beilleszkedése a korabeli „kommunista kollektívába” nem volt, nem lehetett zökkenőmentes. Több találmányának mellőzhetetlen sikere után korábbi főnöke, egy pártvonalon futtatott komisszár lett az alárendeltje, aki szakmailag és emberileg is felettébb irigy volt rá. *(Panaszkodsz, ki bántott?/ Hogyan is lehetne az barátod,/ Kinek olyan lény, mint magad,/ Örök szemrehányás marad? – írta Goethe.)* Puskás továbbra is kifogástalan úriemberként viselkedett korábbi felettesével, amit ez a szerencsétlen alak (ezt a kifejezést kell, használnom) már végképp nem tudott elviselni. Egy alkalommal bekérdzkedett Puskás irodájába és kifakadt: – Ne haragudjon Puskás 'elvtárs', de én Magához annyira szemét voltam, amennyire csak lehetett. Mondja, most, hogy a főnököm és megtehetné, miért nem vesz elégtételt rajtam? – Kedves Uram – felelte mosolyogva Puskás – mert én az életben nem szeretném magam úgy érezni, mint ahogyan most érzi magát Ön!

És Puskás találmányai valóban legendások. Agrármérnöki tevékenysége holdudvarában világszerte több tucatnyi találmányt jegyez. Ő is

elmondhatja munkásságáról a 'meggyagos ember' Demeter Bélával együtt: *Én a szemétből csináltam aranyat, mások az aranyból szemetet.* Puskás talán legsikeresebb találmányát 1974-ben Svájcban értékesítették a GANZ Baukeramik AG égisze alatt. A Magyarországról kiszállított kőbányászati meddőanyagból kerámia burkolólap készült és készül ma is. Ez a világ 29 legkopásállóbb kerámia burkolólapja. Egy ugyanilyen kapacitású hagyományos üzemhez képest tízszer kevesebb munkással olyan csúcsmínőséget gyártanak, hogy az utána következő legjobb minőségű német kerámiánál tízszer nagyobb a kopásállósága. Más zseniális felismerése 1985/86-ban a kommunista Kína Shandong nevű tartományának egyik timföldgyára barnaiszap hulladékának holisztikus „kezelése” volt. A gátak közé szorított irdatlan mennyiségű barnaiszap a környező települések biztonságát veszélyeztette volna éppen úgy, miképp az évtizedekkel később Magyarországon, a kolontári és devecseri vörösizsap tragédiában bekövetkezett. Ám, mintegy kínai „társadalmi katasztrófavédelmi gyakorlat” keretében, az ominózus Shandong-i barnaiszapot a szomszédos erőmű pernyéjével megfelelő arányban keverve Puskás egy új építőanyagot hozott létre. A vályogvetéssel készített téglákban hidegen létrejött kötés eredményeképp a téglák háromszor nagyobb szilárdságúak lettek, mint a hagyományosan égetett agyagtéglák – és három nap múlva már falazni lehetett velük. Ezt látva a kínaiak Shandong tartomány tucatnyi épülőben lévő téglagyárának építését leállították. Fölismerve, ha a barnaiszapból, mint 'hulladékból' ilyen jó minőségű téglát lehet gyártani, azt az agyagot, amelyen egyébként kiváló rizs terem, nem szabad téglává kiegészíteni. És máig sikeresen működnek a Shandong-i „barnaiszap-téglaművek” a kortárs konfucianus kommunista/kapitalista Kínában is. Pedig az innováció-gyilkos kollektív szentencia – *embernek a híresség éppen olyan életveszélyes, mint disznónak a kövérség* – Kínában még ma is szállóige. Mert Kínában van a világon napjainkban is a legtöbb kivégzés évente a 'köz' javát érintő politikai/gazdasági eljárásokban, hiába döntenek annyira óvatosan köz- és magánügyekben az egyes tartományi mandarinok.

Indiában 1986-tól 1989-ig Chatrapur gránát-homok hulladékának és Hyderabad gyémántbányája kimberlit hulladékának építőanyag ipari hasznosítására készített sikeres műszaki-gazdasági tanulmányt Puskás. „Eljárás vörös-, vagy barnaiszapokból nagy termőképességű mesterséges talajok és új típusú talajerő pótló anyagoknak mezőgazdasági célokra történő előállítására” címmel 1992-ben Ausztráliában tartott előadást a Perth-i nemzetközi bauxit hulladék konferencián. A kilencvenes évek közepén a Szöuli Koreai Akadémia Ipari Technológiai Intézete számára készített a koreai vörösizsap ipari és mezőgazdasági hasznosítására teljes körű javaslatot. 1997-ben, az

Ajkai Önkormányzat részére dolgozott ki olcsó, technológiai forgatókönyvet a város és a közeli települések népességét veszélyeztető vörös- és szürkeiszap tározók rekultivációjára és tájrehabilitációjára vonatkozólag. Amikor az Ajkai

Alumínium ZRT. vörösiszap tározójának átszakadása Puskás tudomá-
30 nyosan megalapozott figyelmeztetése ellenére bekövetkezett, a Civil Hírlap 2010. október 13-i számában, *Vannak felelősök!* címmel készítették riportot a szakemberrel. *Speciális területem az alumíniumgyártás világszerte hatalmas mennyiségben felhalmozott melléktermékének, a vörösiszapnak környezetbarát ártalmatlanítása, felhasználása, adott esetben nagy termőképességű talajként. Évtizedeken keresztül a világ különböző pontjain – például Indiában, Kínában, Dél-Koreában, Jamaicában – kaptam ilyen jellegű megbízásokat. ...Tessék, az aggodalmam beigazolódtott... Nagyon bántotta az igazságérzetemet... Egyszerűen nem hittem a szememnek... Nagyon sajnálom az áldozatokat.* Az iszapömlés-katasztrófát okozó MAL ZRT. vezetői szerint – Ők nem hibáztak! – a cég minden szabályt betartott, minden az előírásoknak megfelelően történt —olvashatjuk a cikkben. Mekkora szerencsénk van a decvecseri és kolontári „felelősöknek”, hogy nem Kínában születtek!

Puskás Ferencet személyesen egy népfőiskolai előadáson ismertem meg, Miklóssy Endre (1942–2018) építész/urbanista/író barátomnak köszönhetően. Miután Puskás találmányait a kortárs hazai minisztériumok rendre elutasították úgy döntött, hogy állami támogatás híján Szabolcs-Szatmár megyében, az ukrán határnál, a 360 lelkes, 80%-ban cigány lakosságú Uszkán, szűkebb baráti és önerőből próbálja megvalósítani az általa alapított Falufejlesztési Népjelölti Program Egyesület (FNPE) elképzeléseit. Megtiszteltetés számomra, hogy ebben a kísérletben Puskással együttműködhettem. A Gandhi-tanítvány Swaminatan professzor által életre hívott indiai képességfejlesztő centrumok mintájára szervezett nonprofit vállalkozás alapját egy uszkai, volt kisenemesi kúria és a hozzá tartozó, közel egy hektáros termő- és állattartó terület képezi. A birtokot Puskás Ferenc a 2000 évi tiszai cián-szennyezést előidéző nagybányai gátszakadás és a tervezett verespataki aranybánya ökológiailag katasztrófális működését ellenőrző és felülvizsgáló ENSZ-szakértői megbízása honoráriumából vásárolta, majd felajánlotta az FNPE céljaira. A megvásárolt és felújított uszkai kúria mögötti kertben őshonos szilvafák, hatalmas somfák vannak. Az FNPE mintegy 180 féle hazai gyógynövényt termeszt a területen. Továbbá olyan Dél-Amerikából, Dél-Afrikából származó gyümölcsöket és gyógynövényeket, amelyek azon túl, hogy a Kárpát-medence megváltozó klímájához alkalmazkodni képesek, esetenként még jobban is érzik itt magukat. *A legfontosabb találmányok meghonosítását a legszegényebbek között kell elkezdenünk,* vallja Gandhi nyomán Puskás, *mert a gazdagok úgyis megszerzik maguknak.* Egyszer munka után, együtt ültünk be Puskás Ferencsel abba a nevezetes cigánykocsmába, ahol a

helyiek elmesélték, hogy a csernobili katasztrófa után észrevették, hogy az uszakai határban egyik gyógynövényüknek, a szeldelt levelű bodzának megjelent egy új változata, mutánsa, aminek még nagyobb és szebb lett a virága és a belőle készített gyógytea pedig még erősebb. Elgondolkodhatunk rajta, hogy a csernobili „dózsist”, amitől a többi Földlakó, ember, 31 állat és növény elpusztult, a szeldelt levelű bodza nemhogy a saját épülésére/szépülésére alakítja, de egy nálánál magasabban manifesztált lény, az ember gyógyítására is felkínálja. Igen, ahol az *emberalatti ember*, a késő újkori globalibugris morálja csődöt mond, a növények is utat mutathatnak, miképp azt a szeldelt levelű bodza intelligenciája is igazolná. Mintha

Vida Gábor biológus rezignált szentenciája körvonalazódna: *Talán olyan a teljes emberiség is, mint az egyes ember. Mire megjön az esze, elmegy az esze...* Mert a többi Földlakó, az állatok, a fák, a növények, a kövek, a baktériumok és a vírusok is nyújtanak a 'szalmaszalat' a lebutított, 'gép testben gép lélek' emberiségnek, mely Lantos Tamás kifejezésével élve, *a rosszat csinálja, egyre jobban*. Egy tudományos fantasztikus regényben a mikroszkóp alatti vírusok is a következő alakzatban rendeződnek: *Beszélni akarok a vezetőjükkal!* (Ezekkel? – kérdezhetnénk.) Sajnos Puskás Ferenc kiskert gazdálkodási módszereit is csak néhány bátrabb cigány család merete felvállalni a mindenkori állampárt hol ilyen, hol olyan terepszínebe burkolózó 'önkis' kiskirályok törpelelkűsége ellenében. *Egy fecske nem csinál nyarat, de fecske nélkül nincsen nyár*, és örök igazság, hogy az Igazságot hazugsággal megszüntetni nem lehet, mert az Igazságot a szívünkben varázsoljuk élővé.

Például Mészáros Zsuzsanna építész, a MOME 2011-ben végzős hallgatója egy nagyon alapos és szép diplomatervet készített Uszkára, az FNPE programjára. Sikerként könyvelhető el az is, hogy miután amerikai kollégái meglátogatták Puskás műhelyét, hűledezve jegyezték meg: -- *Nekünk a fenekünk alá tolnak mindent, mégsem jut az eszünkbe semmi érdemleges. Könnyű nektek, mert nincsen pénzetek! Kénytelenek vagytok gondolkodni!*

2009 őszén, Rátóti Zoltán színész/polgármester ötlete nyomán a magyarföldi fatemplom tervezésekor Puskás Ferencet is meghívtuk a 40 lelkes őrségi kislelkebe, ahol *Talpra Magyar-föld!* – címmel tartott előadást a kislelkekről és az életképességről. Az önkormányzat épületébe a helyieken kívül Szlovéniából és Ausztriából is érkeztek látogatók. Puskás beszélgetett az érdeklődőkkel, ezzel is segítve az épület tervezésének folyamatát, tájba illesztését.

Kihangsúlyozta, hogy az Őrség gyógynövénykultúrája dédszüleink idejében „világszínvonalú” volt, amit napjainkban meg kell újítani. Részint az őrségi ember egészsége védelmében, jövedelem kiegészítő tevékenységként, részint pedig a hazai és nyugat-európai biopiacok lehetséges ellátására.

Napjainkban a frankfurti, a müncheni biopiacokon gyakran olyan gyógynövényeket árulnak, amelyeket költséges légi és vízi utakon szállítanak Afrikából, Ázsiából és Dél-Amerikából. Olyan gyógynövényeket, amelyeket az 32 Őrségben is termesztethetnénk, és ahonnan rövidebb úton, olcsóbban és frissebben elláthatnánk Európát is a magyarföldi családoknak is tisztességgel biztosítva. Az Őrség különleges, szubalpesi klímája számos gyógynövénynek sokkal kedvezőbb környezetet biztosíthat, mint Afrika, Dél-Amerika vagy Ázsia.

Magyarföld szerencsés domborzata – vízháztartásának optimális kezelésével – további munkahelyeket teremthet. Puskás elképzelései szerint a gravitációs vízkezelő rendszer a Kerka vízgyűjtőjében telepíthető toval, sajátos vadvízi világnak is otthont biztosíthat. Önellátásra, szolidáris kereskedelemre van szükség, hangsúlyozta. Öngondoskodásra, tehát ne vásároljunk olyasmit, amit magunk is meg tudunk termelni. Sirák fiának apokrif könyvében olvashatjuk: *A gyógyszereket a földből adja az Úr és az okos ember nem veti meg őket.* A templom építőanyagainak egymáshoz való viszonyát is úgy próbáltuk megtervezni, ahogy a helyesen megválasztott gyógynövények erősítik egymás hatását. A falfelületeket ősi kínai és egyiptomi receptek alapján természetes anyagokból, gyógynövényekből és más növényekből kevert kompozttal kezeltük. Az alapozás és a falak közé például köbméternyi fokhagymát „gyógyítottunk” az építkezés során. Magyarföldön, a templomépítés üdvös és olykor kevésbé üdvös súrlódásai közepette gyakran emlegettük: Bizonyítsuk be, hogy nem volt igaza az amúgy jeles Kurt Vonnegutnak, amikor azt állította: *Ha a barátod magyar, nincsen szükséged ellenségre.* Magyarföldi munkánkról, az építkezés kalandjáról és távolabbi elképzeléseinkről Magyarföld-Őrhajó címmel a Kós Károly Egyesülés folyóiratában, az Országépítő 2010/3-as számában esszé formájában jelentettünk meg egy részletesebb beszámolót.

2013-ban Mátraverebélyben, Seres Mária polgármester meghívására nyári kézműves tábort szerveztünk Malgot István szobrászművésszel és Kökény-Kovács Ildikó építésszel. A kézműves tábor előadói közé Puskás Ferencet is felkértük. A zömében romák által lakott Mátraverebélyen is kihangsúlyozta Puskás, hogy a falusi lakossággal meg kell értetni, hogy csak saját magukra számíthatnak. Az élet megvédésére, öngondoskodásra irányuló ösztönös törekvésre van szükség. Saját konyhakertet kell készíteni, azt fenntartani, a megtermelt zöldségeket önellátásra, a felesleget pedig cserealapként vagy szolidáris kiskereskedelem céljára kell felhasználni. Szolidaritásra, mintegy közösség-építészetre van szükség. Szép példája ennek a törekvésnek, hogy a 2013-as, másfél hetes nyári kézműves tábor lebonyolítása során egyetlen fillér sem cserélt gazdát. Mátraverebélyi cigány barátainkkal egy Cigánykapolna tervét és kerámia modelljét is elkészítettük a kézműves tábor alatt,

amelyet aztán Budapesten is bemutattunk a FUGA kiállítótermeiben, ahol a FUGA-rádióban Rózsa Péter egy izgalmas interjú is készült a közösségi építésről mátraverebélyi vendégeinkkel. *Közösség-építészet* címmel az Építészfórumban Tatai Mária is leközölt egy érdekes beszélgetést Mátraverebély építész-polgármesterével, Seres Máriával a mátraverebélyi elképzelésekről. Seres Mária felkérésére hosszú időn át látogattunk Puskás Ferencel és kertészmérnök öccsével, Puskás Gyulával Mátraverebélyre helyi mezőgazdasági és közösségi tanácsadás céljából. (Puskás Gyulának külön köszönöm a jelen megemlékezéshez nyújtott segítségét.)

2014-ben a tizennegyedik Építészeti Velencei Biennáléra *Föld-építés* címmel nyújtottunk be Puskás Ferencel közösen kidolgozott pályázatot, amelyben az önellátó kiskertek mezőgazdasági 'hulladékaiból' terveztünk túlélőtereket, teaházat, meditációs tereket. Hasonló szellemben készítettünk pályázatot a Nemzeti Kulturális Alap számára, amelyben börtönök építése helyett, osztársadalmi katasztrófavédelem gyanánt – Silvio Gesell *Természetes gazdasági rend*-je mintájára – olyan önellátó/öngyógyító kiskertes képességfejlesztő centrumokat javasoltunk, ahol helyben kezelt mezőgazdasági 'hulladékokból' készülnének a házak is. Első körben több vidéki képességfejlesztő centrumot képzeltünk el a Falufejlesztési Népjóléti Programegyesület égisze alatt, olyan településeken, mint Uszka, Mátraverebély, Csolnok és Markóc. A fenti elképzelések felemás társadalmi fogadtatása kapcsán türelemre és kitartásra inthet Lantos Tamás, az ormánsági Markóc expolgármestere: *Csak egy fél lépést szabad egyszerre megtenni, mert ha nincsen közösségi konszenzus, a legkiválóbb ötlet is a visszájára fordul, és még rosszabb is lehet belőle... Csak a katasztrófákból tanul az ember!* – Mit is ír a szabadkőműves érzelmű George Orwell 1948-ban megjelent művében az 1984-ben? *Egyesek csak a jövődő háborúk kitervezésén munkálkodnak, mások egyre nagyobb hajtóerejű rakétabombákat [...] robbanóanyagokat terveznek. Megint mások új, még halálosabb gázok után kutatnak, vagy olyan oldható mérgek után, amelyeket akkora mennyiségben lehet előállítani, hogy egész kontinensek növény- és állatvilágát el lehessen pusztítani velük, vagy olyan járványcsírák után kutatnak, amelyek minden lehetséges ellenszerrel szemben immunisak.* Vajon elképzelhető-e globális közösségi konszenzus Puskás Ferenc „osztársadalmi katasztrófavédelemként tervezett önellátó/öngyógyító, kiskertes képességfejlesztő centrumai” és az Orwell megénekelte „jövődő háborúk kitervezésén munkálkodó” rakétabomba- és járványcsíra gyárosok között, amely „közösségi konszenzus” ne fordulna a visszájára? – tehetnénk föl a költői kérdést.

Hiszen nyakig állunk egy késő újkori világháború-pótlékban, egy ily módon még soha el nem tervezett és kivitelezett nagy leállítás, új világgazdasági

tabula rasa, centrális nagy globális kifosztás *versus* nagy globális elnincstelenítés idején. Amikor bármennyit tudjunk is a múlttól, még a következő napok felől sem lehetünk bizonyosak. A Horthy-korszakban, a trianoni határok közé szorított, megcsönkolt Magyarország 30 millió embernek

34 nyújtott egészséges ételt. Még az 'átkos' Kádár-rendszerben is ott volt mezőgazdaságunk Európa élvonalában Hollandiával és Dániával, és 16 millió embert tudtunk ellátni egészséges, nem génpiszkált étellel, ma pedig a „rendszerváltás” nyomán, különféle multinacionális cégek és médiamaik által lebutítva -- behozatalra szorulunk a legalapvetőbb ételismiszelekből is! Ám **a kortárs globális katasztrófa akár a saját eszünkre is téríthet**, hogy csakis saját magunkra, családjainkra, megújítandó kisközösségeinkre támaszkodhatunk, amelyre a székely közbirtokosság intézményének független, önszabályozó tradíciója is mintául szolgálhat. Az Új világrend bűvészei úgy tervezik, hogy 8 milliárd ember számára, pontosabban annak 1%-ának, a világ urainak kénye kedvére – 10 millió technokrata rabszolga mindent előállítana. A többi, felesleges... Puskás Ferenc szentenciái az önellátásról, a szolidáris kereskedelemről – az ajándékozás, a csere, a szeretetgazdaság, a valaha volt szakraális Magyarország, a Kiskert Magyarország kicsiben történő megújításáról – túlélésünk próbája. *Ha változást akarsz, a változás légy Te magad!* Az adott szó piaccgazdasági 'haszna' naponta beigazolódhat, ahol nincsenek tranzakciós költségek, nincs 'fölös' védelmi berendezkedés, nem kell attól aggódnom, hogy meglopnak, hogy *cinkosok közt 'kóser' aki néma*, hogy becsapnak, nem kellene zárok, lakatok, kerítések, katonaság, atombomba, bionikus vírus, nincsenek besűgők, lokális és globális gondolatrendőrség. Talán mi is úgy vagyunk, mint Tarkovszkij Andrej Rubljov című filmjében a tatár invázió idején a harangöntő fiú, akinek Mestere már nem adhatta át a harangöntés titkát, mert meghalt, így aztán nekünk kell kitalálnunk mindent! Magyarországon is úgy kell élni és építeni, mintha szabadság lenne. Ahol nem származhat hasznod olyan dologból, amiből másnak kára származik. Miképp az amerikai indiánok átcsábították a maguk szebb, szabadabb és természetesebb életformájára az elveszejtésükre fölbérelt sápadtarcúakat, mi, a Kárpát-medence „indiánjai” is megtehetjük ugyanezt, jóllehet a „mérgezett pokrócokat” naponta megkapjuk mi is. Honi jóakaróinktól is. *Józanság és mérték vezet, sose vétkezne ellene./ mi az „elég”-en túl vagy, nekem ingyért sem kellene* – hangoztatta Tao Jüan-ming verssorát, a túlélő aszkézis keleti jelmondatát Puskás Ferenc azokon az előadásokon is, melyek megtartására a Védegylet, a Falufelesztési Társaság és más ismert közösségek kérték fel. Amíg egészségi állapota engedte, minden szombaton megjelent a budai MOM-kultúrház szomszédságában kialakított biopiacon. *Stevia rebaudiana*-val, a dél-amerikai indiánok ősi, szénhidrátmentes édesítőfűjével teli standja mellett állva vették körbe az érdeklők,

mint igazi Mestert, néptanítót. (Puskás a *Stevia rebaudianát* Jázminpakócéra magyarosította.) Érdi kiskertes lakóházában is gyakran fogadta barátait, tanítványait, ahol szilikátból varázsolt szobrai, kerámiái, kispasztikái és felesége, Borbás Valéria festőművész művei tették még otthonosabbá a társalgót. Jó időben örömmel vezette körbe vendégeit kiskertjében, ahol mesterséges halastaván tavirózsák is voltak. Puskás időben kihasználta, hogy az utcát még nem csatornázták, így a halastavat a lakóház használati vízének kaszkád-ülepítő rendszerére tisztította meg, valamint az esőcsatornák vizét is oda vezette. Kifejezetten erkölcsstelennek tartotta, hogy a nagyvárosok nem csupán vidéki környezetük erőforrásait szívják el, de ráadásul még maguk alá is piszkítanak! Az ellenőrző hatósági tisztviselőknek mindezt ugyanilyen higgadtan magyarázta el. Hozzáfüzve, bizonyára Önök is ismerik a keleti szentenciát: *Ha a törvény embertelen, nem kell törvénynek tekinteni.* (A Bardo Thödol, a Tibeti Halottaskönyv előszavából.)

Érdi tisztelői filmet terveztek/terveznek Puskás Ferenc életművéből. Az életműből, amit 2013-ban Kemény Bertalan Falufejlesztési Díjjal, hivatalosan is elismertek. Az életműről, amiről mindig eszembe jut az indiai *Mahábhárata* hőseposzban megénekelte Boldogságország. (Puskás Ferenc maga is imádta Indiát, egyszerűen, de olyan méltósággal öltözött és viselkedett, mint egy maharadza.) *A Boldogságország* – Sári László tibetológus fordítása nyomán – *a hegyek urának, a Mérúnak lankáján lévő szent hon a hegy északi lejtőjén, a Tej-tenger partján áll. [...] Ott élnek a jó illatúak [...] férfiak, akiktől távol áll mindenféle gonosz [...] akik közömbösek a becsületes és a becsstelen iránt, isteni külleműek. Lényüket életerő táplálja, csontjaik kemények, akár a gyémánt [...], s a világmindenséget betöltő törvénynek örömmel szolgálnak... Ott nem él kegyetlen ember, sem érzéketlen, törvénysértő... az erény valamennyi jegye tündöklök rajtuk, s ragyognak, akár a Hold.*

(Esztergom-Budapest, 2020. március-június)